

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยความสัมพันธ์ (Correlation Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์ทั่วไปเพื่อศึกษาปัจจัยรอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการเสพยาบ้าของวัยรุ่น โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ วัยรุ่นอายุระหว่าง 15-19 ปี ที่เสพยาบ้าและถูกคุมประพฤติที่สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดจำนวน 120 คน และไม่เสพยาบ้า จำนวน 120 คน ในเขตภาคตะวันออก ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิจากจำนวนประชากร 729 คน เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 20 กรกฎาคม ถึง วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วยสองส่วน คือ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป และแบบประเมินการทำหน้าที่ของครอบครัวจุฬาลงกรณ์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิสามท่านตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบประเมินการทำหน้าที่ของครอบครัวจุฬาลงกรณ์มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .77

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการอธิบายถึงสิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย แจกแบบสอบถามอธิบายวิธีการทำแบบสอบถาม และเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองจำนวนทั้งสิ้น 300 ฉบับ เป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์จำนวน 240 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 80 ใช้เวลาในการรวบรวมทั้งสิ้น 16 สัปดาห์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกแบบ Binary Logistic Regression

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้คือ

1. กลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นมีอายุเฉลี่ยประมาณ 17 มีการศึกษาสูงสุดอยู่ชั้นมัธยมศึกษา ร้อยละ 67 ประถมศึกษาร้อยละ 27 ปัจจุบันมีงานทำร้อยละ 35 ไม่มีงานทำร้อยละ 33 และกำลังศึกษาอยู่ร้อยละ 32 ด้านฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวพบว่า ส่วนใหญ่มีฐานะพอมีพอใช้ และมีเงินเหลือเก็บคิดเป็นร้อยละ 57 รองลงมาฐานะพอมีพอใช้แต่ไม่มีเงินเหลือเก็บคิดเป็นร้อยละ 30
2. ประวัติการเสพยาเสพติดชนิดอื่นที่นอกเหนือจากยาบ้า พบว่า กลุ่มตัวอย่างสูบบุหรี่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59 เสพกัญชาร้อยละ 20 ดมสารระเหยร้อยละ 8 และสารเสพติดชนิดอื่น ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างระบุว่าเคยใช้ได้แก่ กระต่อม เหล้าแห้ง ยาอี ยาแก้ไอ แวร์เลียม คิดเป็นร้อยละ 5 เมื่อพิจารณาโดยแยกกลุ่มเสพยาและไม่เสพยาบ้า พบว่าวัยรุ่นที่เสพยาบ้ามีประวัติการใช้

สารเสพติดชนิดอื่นมากกว่ากลุ่มไม่เสพยาบ้าอย่างชัดเจน ดังนี้ กลุ่มเสพยาบ้าสูบบุหรี่ร้อยละ 87 ขณะที่กลุ่มไม่เสพยาบ้าสูบบุหรี่ร้อยละ 32 วัยรุ่นที่เสพยาบ้าใช้นั้นใช้วิธีการเสพยาโดยการสูบบากที่สุดถึงร้อยละ 95 สารเสพติดชนิดอื่นที่วัยรุ่นกลุ่มเสพยาบ้าเสพมากเป็นอันดับรองลงมาได้แก่ กัญชา ร้อยละ 44 ในขณะที่กลุ่มไม่เสพยาบ้าเสพกัญชาร้อยละ 4

3. อายุของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นเสพยาบ้า เริ่มเสพยาบ้าครั้งแรกเมื่ออายุน้อยที่สุดคือ 10 ปี มากที่สุดคือ 18 ปี สำหรับเหตุผลในการเสพยาบ้าที่กลุ่มตัวอย่างตอบมากที่สุดคือ ต้องการทดลองร่วมกับเพื่อนชักชวนร้อยละ 83 รองลงมาคือมีปัญหาครอบครัวร้อยละ 9 และมีปัญหาส่วนตัวร้อยละ

4. รูปแบบครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54 รองลงมาเป็นครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวร้อยละ 19 ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงร้อยละ 17 และครอบครัวที่อยู่กับญาติร้อยละ 10 เมื่อพิจารณาแยกกลุ่มวัยรุ่นที่เสพและไม่เสพยาบ้า พบว่า กลุ่มวัยรุ่นที่เสพยาบ้ามีรูปแบบครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่ร้อยละ 47 รองลงามีพ่อหรือแม่เลี้ยงร้อยละ 22 มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวร้อยละ 17 และอยู่กับญาติร้อยละ 14 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ไม่เสพยาบ้ามีรูปแบบครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่ร้อยละ 62 รองลงมาคือมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวร้อยละ 21 มีพ่อหรือแม่เลี้ยงร้อยละ 11 และครอบครัวที่อยู่กับญาติร้อยละ 6 ตามลำดับ

5. การทำหน้าที่ครอบครัวโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.99$ $SD = .36$) เมื่อแยกเป็นรายด้านพบครอบครัวมีการทำหน้าที่ในระดับปานกลางทั้งหมดทุกด้าน โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านการทำหน้าที่ทั่วไป ($\bar{X} = 3.16$ $SD = .50$) รองลงมาได้แก่ ด้านบทบาท ($\bar{X} = 3.03$ $SD = .44$) ส่วนการทำหน้าที่ครอบครัวด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ด้านการควบคุมพฤติกรรม ($\bar{X} = 2.56$ $SD = .50$) เมื่อพิจารณาแยกกลุ่มที่เสพและไม่เสพยาบ้า พบว่า กลุ่มที่เสพยาบ้าครอบครัวทำหน้าที่ด้านการทำหน้าที่ทั่วไปมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดและอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ($\bar{X} = 2.98$ $SD = .52$) รองลงมาได้แก่ ด้านบทบาท ($\bar{X} = 2.92$ $SD = .43$) ส่วนการทำหน้าที่ครอบครัวด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดและอยู่ในระดับไม่ค่อยดี ได้แก่ ด้านการควบคุมพฤติกรรม ($\bar{X} = 2.40$ $SD = .50$) สำหรับกลุ่มที่ไม่เสพยาบ้าครอบครัวมีการทำหน้าที่อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการทำหน้าที่ทั่วไป ($\bar{X} = 3.32$ $SD = .41$) รองลงมาได้แก่ ด้านบทบาท ($\bar{X} = 3.14$ $SD = .43$) ส่วนการทำหน้าที่ครอบครัวด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ด้านการควบคุมพฤติกรรม ($\bar{X} = 2.72$ $SD = .45$)

6. ปัจจัยครอบครัวสามารถร่วมกันทำนายโอกาสที่วัยรุ่นจะเสพยาบ้าได้ร้อยละ 64.17 เมื่อพิจารณาปัจจัยแต่ละตัว พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสพยาบ้าของวัยรุ่น ได้แก่ รูปแบบ

ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยง และการทำหน้าที่ครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการเสพยาบ้าของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$, $p < .01$) ตามลำดับ โดยวัยรุ่นที่อยู่ใน ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงมีโอกาสเสพยาบ้าเพิ่มขึ้น 2.56 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อและแม่เลี้ยงดู และครอบครัวที่ทำหน้าที่ได้ดีโอกาสที่วัยรุ่นจะเสพยาบ้าลดลง .938 เท่า

อภิปรายผล

การศึกษาปัจจัยครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการติดยาบ้าของวัยรุ่นในเขตภาคตะวันออก ผู้วิจัยได้แยกอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐานดังนี้

1. รูปแบบครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่ ครอบครัวที่อยู่กับญาติ ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว และครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยง ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงมีอิทธิพลและสามารถทำนายการเสพยาบ้าของวัยรุ่นได้ จากผลการศึกษาอธิบายได้ว่า การแต่งงานใหม่เป็นการรวมตัวของครอบครัวย่อยสองครอบครัว ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีความหลังและความผูกพันในอดีตที่แน่นแฟ้นมาก่อน ทำให้เป็นการยากที่จะยอมรับสมาชิกใหม่เข้ามาในครอบครัว โดยเฉพาะวัยรุ่นซึ่งมีส่วนร่วมในความเป็นไปของครอบครัวเดิมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ความจงรักภักดีที่มีต่อครอบครัวเดิม และพ่อหรือแม่ที่จากไปจะแน่นแฟ้นกว่าในเด็กเล็ก (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2544) ทำให้วัยรุ่นเกิดความเครียด กดดัน จากที่พ่อและแม่ของตนหย่าขาดกัน อาจจะลงโทษว่าเป็นความผิดของตนเอง หรือมีพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจให้พ่อแม่มาสนใจปัญหาของตนซึ่งอาจทำให้ความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกันของพ่อและแม่กลับมาใกล้ชิดกันได้หรือไม่สามารถเข้ากับพ่อหรือแม่เลี้ยงที่เป็นสมาชิกใหม่ได้ โดยเฉพาะเมื่อพ่อหรือแม่ของตนมีลูกใหม่กับพ่อหรือแม่เลี้ยงจะทำให้วัยรุ่นคิดว่าตนเองหมดความสำคัญและไม่เป็นที่ต้องการของครอบครัวใหม่ เมื่อวัยรุ่นรู้สึกถูกกีดกันให้ต้อนรับพ่อหรือแม่เลี้ยง โดยที่ตนเองไม่พร้อมจึงอาจจะมีปฏิกิริยาตอบโต้ที่รุนแรงโดยออกไปจากครอบครัว หันไปคบเพื่อนนอกบ้านและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน เพื่อเรียกร้องความสนใจจากครอบครัวหรือเป็นการแก้แค้นพ่อหรือแม่ของตนเอง ประกอบกับในสังคมปัจจุบันที่มีการแพร่ระบาดของยาบ้า และจากการสัมภาษณ์วัยรุ่นที่เสพยาบ้าเป็นการส่วนตัวบอกว่า สูบยาบ้าแล้วรู้สึกมีความสุข เบา สบาย เหมือนขึ้นสวรรค์ ดังนั้นวัยรุ่นในครอบครัวลักษณะนี้จึงมีโอกาสเสพยาบ้าได้มากกว่าครอบครัวในลักษณะอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีระบบครอบครัวที่กล่าวว่า ระบบครอบครัวหรือรูปแบบครอบครัวที่มีปัญหาจะผลักดันวัยรุ่นไปสู่การเสพยาเสพติด โดยเฉพาะครอบครัวขาดเสถียรภาพ (Reilly, 1976; Haley, 1980; Brook & Brook, 1992; Stanton & Todd, 1992 อ้างถึงใน อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2543) และสนับสนุนการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยซึ่งได้ประมวลปัจจัยที่มีผลต่อการเสพยาเสพติดของวัยรุ่น

พบว่า สภาพครอบครัวที่แตกแยกมีผลต่อการเสพยาเสพติดของวัยรุ่น (ทิพาวดี เอมะวรรณะ, 2545; อุมาพร ครังคสมบัติ, 2544) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเรื่องสภาพชีวิตของผู้เสพยาบ้าจำนวน 30 ราย พบว่า ครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีพ่อแม่หย่าร้าง (รัฐพล อินทวิชัย, 2540) มนตรี เทศขัน (2543) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเสพยาบ้าของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงกลางกรุงเทพมหานคร จำนวน 209 ราย พบว่า ความแตกแยกในครอบครัว การขาดความรักความผูกพันต่อครอบครัว มีความสัมพันธ์กับปริมาณการเสพยาบ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นรูปแบบครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงจึงมีอิทธิพลและสามารถทำนายการเสพยาบ้าในวัยรุ่นได้ตามผลการวิจัยครั้งนี้

ส่วนครอบครัวที่มีพ่อและแม่ ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว และครอบครัวที่อยู่กับญาติ ไม่มีอิทธิพลและไม่สามารถทำนายการเสพยาบ้าของวัยรุ่นได้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากครอบครัวเหล่านี้ประกอบด้วยบุคคลที่มาจากครอบครัวดั้งเดิมของวัยรุ่น ซึ่งวัยรุ่นยังมีความรักและความผูกพันด้วยสายเลือดอยู่มาก ซึ่งความผูกพันนี้ช่วยให้วัยรุ่นเกิดความมั่นใจในตนเองว่ายังมีบุคคลที่รักและเป็นห่วงเขาอยู่ มีความอบอุ่นสนิทสนมระหว่างสมาชิกในครอบครัว สอดคล้องกับการศึกษาในประเทศไทยเกี่ยวกับวัยรุ่นเสพยาเสพติดส่วนใหญ่พบว่าวัยรุ่นที่เสพยาเสพติดมาจากครอบครัวที่แตกแยก หย่าร้าง

2. การทำหน้าที่ครอบครัวมีความสัมพันธ์และสามารถทำนายการเสพยาบ้าของวัยรุ่นได้ ร้อยละ .062 จากการศึกษาพบว่าการทำหน้าที่ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งครอบครัวลักษณะนี้พบว่ามีจำนวนมากที่สุดในสังคม และมักจะพบปัญหาที่มีความยากลำบากในการทำหน้าที่โดยปกติเนื่องจากสมาชิกแสดงบทบาทไม่ชัดเจน หลีกเลียงความรับผิดชอบ ต่อความรู้สึกละเลยและการกระทำของกันและกัน (Goldenberg & Goldenberg, n.d. อ้างถึงใน พรรณพิมล หล่อตระกูล, 2544) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครอบครัวของวัยรุ่นที่เสพยาบ้ามีคะแนนเฉลี่ยของการทำหน้าที่ครอบครัวในทุก ๆ ด้านน้อยกว่ากลุ่มที่ไม่เสพยาบ้า โดยเฉพาะด้านการควบคุมพฤติกรรมซึ่งมีระดับคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดและอยู่ในเกณฑ์ไม่ค่อยดี ซึ่งการควบคุมพฤติกรรมเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้สมาชิกประพฤติตนอยู่ในขอบเขตอันเหมาะสม โดยเฉพาะวัยรุ่นเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อคือพ้นจากวัยเด็ก แต่ก็ยังไม่มีวุฒิภาวะพอที่จะเป็นผู้ใหญ่ อาจสับสนและไม่ทราบว่าอะไรควรทำได้ หรือทำไม่ได้ การที่ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ด้านนี้ได้จึงเป็นสาเหตุหนึ่งของการมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนของวัยรุ่น โดยเฉพาะการเสพยาบ้า ดังคำกล่าวของ อุมาพร ครังคสมบัติ (2544) ที่กล่าวว่าครอบครัวที่ปฏิบัติหน้าที่ได้ดีจะเป็นเสมือนเกราะอันแข็งแกร่งที่จะปกป้องวัยรุ่นจากอิทธิพลทางลบต่าง ๆ โดยเฉพาะการใช้ยาเสพติด

เมื่อพิจารณาการทำหน้าที่ด้านการควบคุมพฤติกรรมเป็นรายข้อพบว่า ครอบครัวมีลักษณะตามสบายไม่ยึดถือกฎเกณฑ์ใด ๆ มีระดับคะแนนน้อยที่สุด และสมาชิกในครอบครัวสามารถทำ

อะไรก็ได้ตามใจชอบ มีระดับคะแนนน้อยรองลงมา ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าครอบครัวกลุ่มตัวอย่างมีการทำหน้าที่ครอบครัวไม่เหมาะสมในลักษณะการเลี้ยงดูแบบตามใจ ซึ่งการเลี้ยงดูในลักษณะนี้อาจทำให้วัยรุ่นใช้สารเสพติดเพื่อลดความรู้สึกเหงา เบื่อหน่าย หรือสร้างความตื่นเต้นให้กับตนเอง (Reilly, 1976; Haley, 1980; Brook & Brook, 1992; Stanton & Todd, 1992 อ้างถึงใน อุมพร ตรังคสมบัติ, 2544) และครอบครัวที่มีการควบคุมพฤติกรรมแบบอะไรก็ได้ ไม่มีทิศทางแน่นอนว่าสมาชิกควรประพฤติอย่างไร ไม่มีกฎสำหรับเรื่องใดๆ เลย ใครจะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ ไม่มีการชี้นำ เด็กที่เติบโตมาในครอบครัวแบบนี้การควบคุมตนเองไม่ดี และอาจมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมเพื่อเรียกร้องความสนใจ (อุมพร ตรังคสมบัติ, 2543) สอดคล้องกับการศึกษาของ วินิรณี ทัศนเทพ (2542) ที่พบว่า การทำหน้าที่ครอบครัวด้านการควบคุมพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้ประมวลปัจจัยที่มีผลต่อการเสพยาเสพติดของวัยรุ่นพบว่า การขาดทักษะการเป็นบิดามารดาที่ดีเป็นสาเหตุให้วัยรุ่นตัดสินใจด้วยความทุกข์ความกลัวด้วยสารเสพติด (ทิพาวดี เอมะวรรณะ, 2545; อุมพร ตรังคสมบัติ, 2544)

ประกอบกับผลการศึกษาถึงเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างเสพยาบ้ามากที่สุดได้แก่ ต้องการทดลอง ประกอบกับเพื่อนชักชวนถึงร้อยละ 83 ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวที่กล่าวว่าพัฒนาการตามระยะพัฒนาการครอบครัวในระยะวัยรุ่น เริ่มคลายความสัมพันธ์กับพ่อแม่มีความผูกพันกับพ่อแม่ลดลง (Duvall, 1977) และทฤษฎีจิตวิทยาวัยรุ่นที่กล่าวว่า เมื่อลูกเข้าสู่วัยรุ่นความผูกพันแน่นแฟ้นที่เคยมีกับพ่อแม่จะลดลง เริ่มห่างจากครอบครัวและไปสร้างความผูกพันใหม่กับผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อน (อุมพร ตรังคสมบัติ, 2544) ดังนั้นวัยรุ่นจึงเสพยาบ้าเพราะเพื่อนมากกว่ามีปัญหาครอบครัว ซึ่งถ้าครอบครัวสามารถทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมได้ดี มีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน จะทำให้วัยรุ่นมีการควบคุมตนเองได้ มีทิศทางในการคบเพื่อนที่ดี มีทักษะ รู้จักปฏิเสธการชักจูงจากเพื่อนได้ แสดงออกในสิ่งที่เหมาะสม และจะเกิดโอกาสเสพยาบ้าได้น้อยลงตามผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การทำหน้าที่ครอบครัว และรูปแบบครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสพยาบ้าของวัยรุ่นได้ ดังนั้นจึงสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการประเมินภาวะเสี่ยงหรือทำนายการเสพยาบ้าในวัยรุ่นได้ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. ด้านการปฏิบัติ

1.1 เสนอแนะและให้ความรู้แก่โรงเรียน สถานศึกษา และผู้ปกครองของเยาวชน เรื่องการทำหน้าที่ครอบครัวที่ดีตามพัฒนาการครอบครัว การดูแลวัยรุ่น โดยเฉพาะด้านการควบคุม พฤติกรรมที่เหมาะสมในวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคม ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้จะช่วยเพิ่มทักษะและพลังอำนาจในตนเองให้กับบุคคลที่ทำหน้าที่ ดูแลวัยรุ่น ลดความตึงเครียดระหว่างบิดามารดาและบุตรวัยรุ่นที่มีความแตกต่างกันในเรื่องวัย ความคิด และประสบการณ์

1.2 ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีนักเรียนวัยรุ่นจัดกิจกรรมส่งเสริมสถาบันครอบครัว โดยการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียน – ผู้ปกครอง – วัยรุ่น พร้อมทั้งส่งเสริมทักษะการทำหน้าที่ครอบครัวในระยครอบครัวที่มีบุตรวัยรุ่นให้กับบิดามารดา รวมทั้งให้ความรู้เรื่องเทคนิค การปฏิเสศ และการแสดงบทบาททางสังคมที่ถูกต้องแก่วัยรุ่น

1.3 ส่งเสริมบิดา / มารดาที่แท้จริงของวัยรุ่นพูดคุยทำความเข้าใจกับบุตรก่อนการ ตัดสินใจแต่งงานใหม่ โดยการให้ความรู้ คำแนะนำเกี่ยวกับ การพูดคุยกับบุตรวัยรุ่น เทคนิคการ สร้างความสนิทสนมและไว้วางใจสำหรับบุคคลที่จะมาเป็นพ่อหรือแม่เลี้ยงของวัยรุ่น ส่งเสริมให้ พ่อหรือแม่รับฟังความคิดเห็นของวัยรุ่น รวมทั้งการให้ความรู้คำแนะนำแก่พ่อหรือแม่เลี้ยงในการ ทำหน้าที่ครอบครัวเพื่อเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น และส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกใน ครอบครัวใหม่ของวัยรุ่น

2. ด้านกำหนดนโยบายการทำงานด้านเยาวชนและครอบครัวของหน่วยงานและบุคคล เพื่อวางแผนการป้องกันการเสพยาบ้าในวัยรุ่นโดยยึดครอบครัวเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งงานบำบัด พื้นฟูผู้เสพยาบ้าโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัว

2.1 จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือพ่อแม่ที่มีบุตรวัยรุ่นที่มีความเปี่ยงเบนทาง พฤติกรรมและไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมบุตรวัยรุ่นได้

2.2 แนะนำหน่วยงานที่รับผิดชอบบำบัดฟื้นฟูวัยรุ่นที่เสพยาบ้าจัดกิจกรรมให้บิดา มารดาของวัยรุ่นที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเข้ารับการอบรมเพิ่มพูนทักษะการทำหน้าที่ครอบครัวที่ดี และเหมาะสมตามพัฒนาการครอบครัว และจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างวัยรุ่นกับครอบครัว

2.3 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาควรสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับจิตวิทยาวัยรุ่นในเรื่อง ทักษะการปฏิเสธ การเลือกคบกลุ่มเพื่อน และมีการจัดทำกิจกรรมนอกเวลาเรียนที่มีประโยชน์ต่อ ตนเองและสังคมให้กลุ่มวัยรุ่นได้ทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ร่วมกับกลุ่มเพื่อน

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาจึงเป็นเฉพาะกลุ่ม ดังนั้นควรมีการศึกษาเพิ่มเติมใน

วัยรุ่นกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มวัยรุ่นในเขตภาคอื่น ๆ ของประเทศ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่หลากหลาย และควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาโดยการสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการป้องกันการเสพและการติดยาบ้าในวัยรุ่น